

Řízení rizik finančních institucí

Doc. Ing. Eva Vávrová, Ph.D.

Katedra financí ESF MU

Možná pojetí rizika

- nejistota vztahující se k újmě
- nejistota vznikající v souvislosti s možným výskytem události
- nejistota, která může způsobit ztrátu nebezpečí psychické, fyzické nebo ekonomické újmy
- nebezpečí vzniku újmy
- nebezpečí zvyšující četnost a závažnost ztrát
- možná nejistá událost nebo situace, která může mít záporný nebo kladný účinek

Možná pojetí rizika

- pravděpodobnost vzniku příslušné újmy
- pravděpodobná hodnota ztráty vzniklé nositeli, popř. příjemci rizika realizací scénáře nebezpečí, vyjádřená v penězích nebo jiných jednotkách
- pravděpodobnost, že se skutečná hodnota ztrát odchýlí od očekávaných hodnot
- kolísání finanční veličiny okolo očekávané hodnoty v důsledků změn různých okolností
- možnost zisku nebo ztráty při investování

Definice nejistoty, nebezpečí, rizika

- **Nejistota** – situace, kdy nelze určit pravděpodobnost očekávané události
- **Nebezpečí** – možná příčina vzniku očekávané události
- **Riziko** – míra pravděpodobnosti vzniku očekávané události Mohou
 - mohou vyvolat ztráty a škody
 - na osobách
 - na majetku
 - finanční

Členění rizik podle zdroje

- Rizika přírodní
- Rizika způsobená lidskou činností
 - rizika technická
 - rizika vyvolaná lidmi
- Rizika podnikání

Typologie rizik

- Podle zdroje výskytu
 - interní
 - externí
- Podle míry ovlivnitelnosti
 - ovlivnitelná
 - neovlivnitelná
- Podle pojistitelnosti
 - pojistitelné
 - nepojistitelné
- Podle výsledku
 - spekulativní (upside risk) – riziko, podstupované s cíleným záměrem, kdy motivem je pozitivní výsledek
 - čisté (downside risk) – riziko, jehož realizace je vždy nepříznivá

Typologie rizik

- Podle vztahu k diverzifikaci / podle vývoje určitého systému
 - systematické
 - nesystematické
- Podle příčiny vzniku
 - subjektivní
 - objektivní
 - kombinovaná

Klasifikace rizik spojených s podnikáním

- úvěrové riziko
- tržní riziko
- účetní riziko
- riziko likvidity
- operační riziko
- politické riziko
- environmentální riziko
- právní riziko
- obchodní riziko
- kurzové riziko

Portfolio rizik

- souhrn všech rizik ekonomického subjektu / projektu
- Klasifikace rizik podle výskytu:
 - Stálá rizika – vyskytují se po celou dobu existence subjektu/projektu (referenční doby)
 - Nahodilá rizika – vyskytují se jen po určitou část referenční doby a nejsou nutným atributem existence
 - nahodilá dlouhodobá
 - nahodilá krátkodobá: jednorázová, opakovaná
 - mimořádná

Homogenní/nehomogenní portfolio

- Homogenní rizika – rizika se stejnou (předem známou) pravděpodobností výskytu

- prémie (premium rate) za portfolio homogenních rizik

$$\sum_{j=1}^n P^{(j)} = \sum_{j=1}^n x^{(j)} p$$

- Nehomogenní riziko – rizika s rozlišnou pravděpodobností výskytu

- prémie za portfolio nehomogenních rizik

$$\bar{p} = \frac{\sum_{j=1}^{n_1} x^{(j)} p_1 + \sum_{j=n_1+1}^{n_1+n_2} x^{(j)} p_2}{\sum_{j=1}^n x^{(j)}}$$

p - pravděpodobnost, x - potenciální ztráta

Proces řízení rizik = proces RM

1. Identifikace / analýza rizika

- identifikace nebezpečí / rizikových faktorů
- vymezení významných rizik (kvalitativní ohodnocení)
- zjištění pravděpodobnosti realizace rizika a velikost možných škod (kvantitativní ohodnocení)

2. Ovládání (redukce a eliminace) rizika

- předcházení realizaci rizika / preventivní opatření
 - strategická opatření
 - fyzická opatření
- eliminace důsledků realizace rizika

Proces řízení rizik = proces RM

3. Finanční eliminace (krytí) rizika

- krytí rizik z vlastních zdrojů – retence (zadržetí) rizika
 - z běžných příjmů
 - samopojištění
- rozložení rizika (dohoda o vzájemné pomoci, vytvoření spolků, družstev nebo společných finančních fondů)
- úvěr
- přenesení rizika – pojištění

4. Monitoring rizika

Faktory analýzy rizika

- Čas

- absolutní hodnota vystihující okamžik, ve kterém se objekt/proces vyšetřuje
- referenční doba, na kterou se analýza rizika vztahuje

- Prostor

- absolutní hodnota popisující polohu, ve které se nalézá objekt/proces
- referenční prostor, v němž se může objekt nalézat, popř. proces probíhat

Možnosti prevence realizace rizika

- Bezpečnostní zámky
- Protipožární zařízení
- Používání bezpečnostních technologií
- Smluvní vyloučení zodpovědnosti
- Diverzifikace rizika – rozložení rizika na větší plochu
- Zvýšení flexibility – leasing, outsourcing
- Termínové obchody – futures
- Převzetí osvědčených značek – franchising
- Faktoring a forfaiting

Finanční krytí rizika samopojištěním

Vytváření peněžních rezerv

- Výhody
 - Pravidelně odkládané prostředky nižší než pojistné
 - Úrok z investování
 - Zainteresanost na prevenci škody
- Nevýhody
 - Nepředvídatelná výše škody může způsobit finanční potíže
 - Rezervy nestačí na pokrytí opakovaných škod
 - Rezervy musí být krátkodobě vázány
 - Chybí odborné poradenství od pojišťoven
 - Nedochází k rozložení rizika
 - Rezervy nejsou daňově uznatelný základ

Finanční krytí rizika úvěrem

Finanční krytí rizika až po jeho vzniku

- Výhody
 - Nevyžaduje vytváření rezerv nebo fondů
- Nevýhody
 - Podceňuje se prevence
 - Není záruka, že bude úvěr poskytnut
 - Nutné vrátit půjčenou sumu + úroky

Finanční krytí rizika pojištěním

Rozložení rizika mezi více subjektů

- Výhody

- Peněžní zdroje jsou k dispozici v plné výši škody
- Peněžní zdroje nejsou závislé na výši vkladů pojištěného
- Výše náhrady je objektivizovaná podle jednotných pravidel likvidace pojistných událostí
- Výše pojistného je tím menší, čím lépe je riziko rozloženo a čím delší je doba, na kterou je pojištění uzavřeno
- Pojistné je daňově uznatelné

- Nevýhody

- Úroky z pojistného zůstávají pojišťovně
- Poradenská služba pojišťovny nezaručuje kvalitní pojistné krytí všech rizik za uspokojivou cenu
- Zdlouhavé řešení pojistné události a opožděná výplata pojistného plnění může přinést klientovi finanční potíže

Srovnání způsobů finančního krytí rizika

Výše vzniklé ztráty	
Vlastní zdroje	Úrok
Úvěr	Úrok z úvěru
Pojistné	

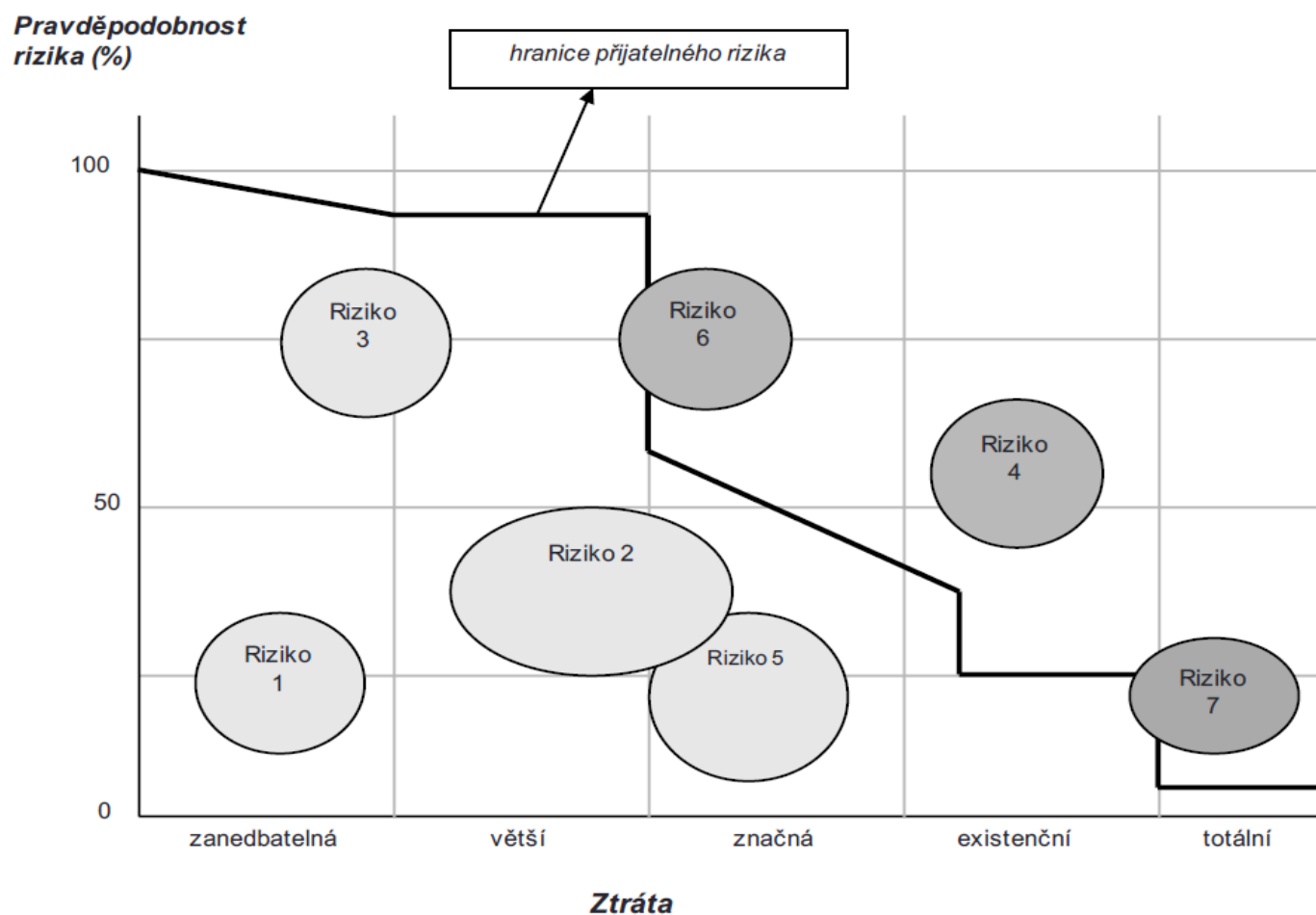
Rizikový kapitál

- Očekávaný zisk P
- Rizikový kapitál C – míra rizika P anebo kapitál potřebný na pokrytí neočekávaných škod
- Rizikově přizpůsobený zisk $P-hC$
 - h – míra podstupovaného rizika (akceptovatelná ztráta jako část rizikového kapitálu)

Způsob finančního krytí rizika

		Vážnost možných škod	
		<i>nízká</i>	<i>vysoká</i>
Frekvence výskytu rizika	<i>vysoká</i>	Financovaná retence	Vyhýbání riziku
	<i>nízká</i>	Nefinancovaná retence	Transfer rizika (vč. pojištění)

Rizikové pozice

Používání pojmu riziko v pojišťovací praxi

- předmět ohrožovaný nahodilým nebezpečím
- událost zapříčiňující vyčíslitelnou škodu
- pravděpodobnost vzniku náhodné události s negativními dopady na ekonomický subjekt (funkce pravděpodobnosti výskytu a velikosti škodních následků)
- pojištění musí být ekonomicky přijatelné pro pojistníka i pro pojišťovnu

Vztah rizika a pojištění

- Snaha snižovat
 - možnost vzniku události
 - velikost škod
- U jednotlivých druhů pojištění rozlišujeme různá rizika, která mají bezprostřední vliv na kvalitu pojistné ochrany
 - Dostatečný vs. nedostatečný stav pojistné ochrany

Doporučená literatura

- Cipra (2015): Riziko ve financích a pojišťovnictví – Kap. 2.1
- Smejkal, Rais (2010): Řízení rizik – Kap. 4, 5.
- Řezáč (2011): Řízení rizik v pojišťovnictví – Kap. 1.1.1- 1.1.3
- Tichý (2010): Ovládání rizika – Kap. 1.8, 5
- Martinovičová (2007): Pojištění podnikatelských subjektů – Kap. 1-2
- Daňhel a kol. (2005): Pojistná teorie – Kap. 1.2
- Ducháčková (2009): Principy pojištění a pojišťovnictví – Kap. 2
- Zweifel, Eisen (2012): Insurance Economics – Kap. 2.5
- Kriele, Wolf (2012): Value-Oriented Risk Management of Insurance Companies – Kap. 1